

Vergaderjaar 1993–1994

23 857

Regeling van het conflictenrecht inzake de erfopvolging alsmede de vereffening en de verdeling van de nalatenschap, mede in verband met de bekrachtiging van het op 1 augustus 1989 te 's-Gravenhage tot stand gekomen Verdrag inzake het recht dat van toepassing is op erfopvolging (Trb. 1994, 49) (Wet conflictenrecht erfopvolging)

A

ADVIES RAAD VAN STATE EN NADER RAPPORT

Hieronder zijn opgenomen het advies van de Raad van State d.d. 3 mei 1994 en het nader rapport d.d. 31 augustus 1994, aangeboden aan de Koningin door de minister van Justitie. Het advies van de Raad van State is cursief afgedrukt.

Bij Kabinetsmissive van 6 januari 1994, no.93 010 895, heeft Uwe Majesteit, op voordracht van de Staatssecretaris van Justitie, bij de Raad van State ter overweging aanhangig gemaakt het voorstel van wet met memorie van toelichting, houdende regeling van het conflictenrecht inzake de erfopvolging alsmede de vereffening en de verdeling van de nalatenschap, mede in verband met de bekrachtiging van het op 1 augustus 1989 te 's-Gravenhage tot stand gekomen Verdrag inzake het recht dat van toepassing is op erfopvolging (Wet conflictenrecht erfopvolging).

Blijkens de mededeling van de Directeur van Uw Kabinet van 6 januari 1994, nr. 93.010.895, machtigde Uwe Majesteit de Raad van State zijn advies inzake het bovenvermelde voorstel van wet rechtstreeks aan mij te doen toekomen. Dit advies, gedateerd 3 mei 1994, nr. WO3.93.0864, bied ik U hierbij aan.

1. Artikel 2, eerste lid, van het voorstel van wet bepaalt dat «vermogensrechten, aldus overeenkomstig dat recht door die andere gerechtigden of door derden verkregen» als geldig verkregen worden erkend.

De Raad van State vraagt zich in de eerste plaats af waarom, gelet op artikel 1 van Boek 3 van het Burgerlijk Wetboek (BW), waar een onderscheid wordt gemaakt tussen zaken en vermogensrechten, de term «vermogensrechten» is gebruikt en geen aansluiting is gezocht bij de terminologie van genoemd artikel 1.

In de tweede plaats is het de Raad niet geheel duidelijk welke rol de verkrijging van vermogensrechten «door derden» (artikel 2, eerste lid) speelt bij de in het tweede lid genoemde verrekening. Het college vraagt zich af of bij verkrijging door een derde verrekening zal moeten plaatsvinden, indien en voor zover de gerechtigde is gebaat of alleen in het geval dat vermogensrechten door de andere gerechtigden zijn verkregen. De Raad is daarom van oordeel dat het wenselijk is de positie van de derde ten opzichte van de verrekening nader in de memorie van toelichting uiteen te zetten.

1. De in artikel 2, eerste lid, gebruikte terminologie is aan die van artikel 1 van Boek 3 van het Burgerlijk Wetboek aangepast, in die zin dat de woorden

«vermogensbestanddelen» en «vermogensrechten» elk zijn vervangen door «goederen».

Naar aanleiding van de vraag van de Raad naar de positie van de derde ten opzichte van de verrekening, bedoeld in artikel 2, zij er vooreerst aan herinnerd dat, overeenkomstig het meerderheidsstandpunt van de adviescommissie, in het eerste lid van artikel 2 een omschrijving is opgenomen van het verschijnsel «aanknopingsovermacht», terwijl de verrekeningsregel in het tweede lid van dat artikel is opgenomen. Het verschijnsel aanknopingsovermacht kan worden geïllustreerd aan de hand van het volgende voorbeeld. Stel, de nalatenschap van een erflater, wiens laatste gewone verblijfplaats zich in Nederland bevond, omvat onroerende zaken die in een ander land zijn gelegen, dat geen partij is bij het Erfrechtverdrag. Voor de effectuering van de aanspraak van een gerechtigde op een dergelijke onroerende zaak zal doorgaans de medewerking van een buitenlandse autoriteit (rechter, notaris) noodzakelijk zijn. Die autoriteit past de regels van internationaal privaatrecht van zijn eigen land toe, die niet noodzakelijk dezelfde zijn als de Nederlandse. Die regels kunnen leiden tot de aanwijzing van (deels) andere gerechtigden dan die welke door het Nederlandse internationaal privaatrecht zijn aangewezen. Die andere gerechtigden moeten ten opzichte van degenen die naar Nederlandse internationaal privaatrecht tot de nalatenschap gerechtigd zijn, als «derden» worden beschouwd. Bij de afwikkeling van de nalatenschap in Nederland zullen deze «derden» niet worden betrokken. Een verrekening kan derhalve alleen tussen naar Nederlands internationaal privaatrecht gerechtigden plaatsvinden. In het eerste lid van artikel 2 is tot uitdrukking gebracht dat de Nederlandse rechtsorde zich in een geval als het hier bedoelde bij de eventuele verkrijging door derden van goederen uit de nalatenschap noodzakelijkerwijs heeft neer te leggen. Uitsluitend voor zover die verkrijging ertoe leidt dat een naar Nederlands internationaal privaatrecht gerechtigde wordt benadeeld ten opzichte van een andere zodanige gerechtigde, kan een verrekening worden toegepast. Van het vorenstaande is uitleg gegeven in de memorie van toelichting op artikel 2.

2. Bij de Raad is verder de vraag gerezen of het in artikel 3 vermelde vermoeden niet ook op de vereffening van de nalatenschap betrekking dient te hebben. Zo ja, dan ware de tekst van het artikel aan te passen.

2. Het in artikel 3 bedoelde vermoeden heeft niet tevens op de vereffening van de nalatenschap betrekking. Immers, uit artikel 4, eerste lid, blijkt dat met betrekking tot de vereffening geen rechtskeuze is toegestaan. Een herroeping van een rechtskeuze met betrekking tot de vereffening kan dan ook niet aan de orde komen.

3. In de toelichting op artikel 4 is uiteengezet dat het in dat artikel gehanteerde begrip «laatste gewone verblijfplaats van de erflater» niet geheel dezelfde betekenis heeft als het in het BW en het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (Wrv) gebedigde begrip «sterfhuis». Daarover wordt verder slechts opgemerkt dat het begrip bij de in voorbereiding zijnde herziening van laatstgenoemd wetboek een dienovereenkomstige aanpassing zal ondergaan. Naar de mening van de Raad kan hiermee niet worden volstaan. Deze verschillen in betekenis tussen beide begrippen die, naar de Raad begrijpt, ook na de herziening van het Wrv tussen dat wetboek en het wetsvoorstel enerzijds en het BW anderzijds zullen blijven bestaan, dienen in de toelichting nader te worden uiteengezet.

3. In de toelichting bij artikel 4 is een uiteenzetting ingevoegd over het verschil tussen het in dat artikel gebedigde, aan het verdrag ontleende begrip «laatste gewone verblijfplaats» en het begrip «sterfhuis» in de zin van artikel 13 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek. Het in talrijke Haagse verdragen voorkomende begrip «gewone verblijfplaats» («résidence habituelle») is bovenal een feitelijk begrip. Onder de gewone verblijfplaats in conflictenrechtelijke zin wordt in het algemeen verstaan het land waar een natuurlijke persoon, alle feitelijke omstandigheden in aanmerking genomen, het centrum van zijn maatschappelijke leven heeft. Daarbij worden mede in aanmerking genomen de duurzaamheid van het verblijf en de bedoelingen van betrokkene.

Het begrip «sterfhuis» is gerelateerd aan het begrip «woonplaats» als bedoeld in artikel 10 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek. De «woonplaats»

van een natuurlijke persoon wordt omschreven als zijn woonstede, dat wil zeggen de plaats waar hij regelmatig nachtrust geniet, waar hij met zijn gezin werkelijk woont, zijn fortuin heeft, zijn zaken behartigt en zijn goederen beheert. Bij gebreke van een woonstede wordt gerefereerd aan de plaats van het werkelijk verblijf, dat wil zeggen de plaats waar een persoon, zij het ook gedurende een korte periode, voor derden bereikbaar is.

Uit het vorenstaande volgt dat iemands sterfhuis in de zin van artikel 13 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek zich doorgaans bevindt in het land van zijn laatste gewone verblijfplaats. Er zijn echter gevallen denkbaar waarin iemands sterfhuis elders ligt. Te denken valt aan het geval waarin betrokkene geen woonstede, maar slechts een werkelijk verblijf had. Ook moet worden gedacht aan de afgeleide woonplaats van het minderjarige kind, bedoeld in artikel 12 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek.

4. In de toelichting op artikel 7 dient melding te worden gemaakt van het feit dat in dat artikel de voorstellen van de Staatscommissie voor het internationaal privaatrecht zijn overgenomen.

4. In de toelichting bij artikel 7 is aangegeven dat dat artikel in overeenstemming is met de voorstellen van de adviescommissie.

5. Naar de mening van de Raad dient artikel 7 – een inwerkingtredingsbepaling – overeenkomstig aanwijzing 96 van de Aanwijzingen voor de regelgeving aan het slot van het wetsvoorstel te worden geplaatst.

5. De inwerkingtredingsbepaling van artikel 7, eerste lid, is aan het slot van het wetsvoorstel geplaatst en de in het tweede, het derde en het vierde lid van dat artikel opgenomen overgangsbepalingen zijn tezamen met de overgangsbepaling van artikel 8 in één artikel ondergebracht. Opgemerkt zij nog dat in artikel 8 ten onrechte werd verwezen naar artikel 6, en niet naar artikel 7. Dit is thans aangepast.

6. Voor enkele redactionele kanttekeningen verwijst het college naar de bij het advies behorende bijlage.

6. De redactionele kanttekeningen zijn in acht genomen.

De Raad van State geeft U in overweging het voorstel van wet te zenden aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal, nadat aan het vorenstaande aandacht zal zijn geschonken.

*De Vice-President van de Raad van State,
W. Scholten*

Ik moge U verzoeken het hierbij gevoegde voorstel van wet en de gewijzigde memorie van toelichting aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal te zenden.

De Minister van Justitie,
W. Sorgdrager

Bijlage bij het advies van de Raad van State van 3 mei 1994, no. W03.93.0864, met redactionele kanttekeningen die de Raad in overweging geeft

- In het opschrift van het voorstel van wet het Tractatenbladnummer van het desbetreffende verdrag vermelden.
- Het wetsvoorstel voorzien van een citeertitel.
- In de toelichting op de artikelen 2 en 6 het Staatsbladnummer van de daar aangehaalde wet vermelden.
- In de toelichting op artikel 4 de afkortingen Rv, BW en F voluit schrijven.